

4 oktober 2015

ELG Zeist: themadienst rond St. FRANCISCUS.

Inleiding

We hebben vanmorgen een thema dienst = liturgie vieren, bidden en zingen, lezen. Alles zoveel mogelijk in de geest van Franciscus.

Om te beginnen: Franciscus is geboren in 1181/2 in Assisi, gestorven in 1226, 44/45 jaar oud.

Zijn doop-naam is Giovanni Bernardone, naar Johannes de Doper, de ons bekende wegbereider van Jezus in de woestijn, die in de woestijn preekte en mensen doopte, o.a. Jezus.

Voor Johannes, naar wie hij vernoemd was, heeft Franciscus altijd een bijzondere belangstelling gehouden.

Giovanni is bekend geworden onder zijn bijnaam Franciscus = Fransman. Er wordt vermoed dat hij die bijnaam kreeg omdat hij al jong dol was op de Franse taal en liederen. Hij heeft zijn hele leven graag Frans gesproken en gezongen. Hij is ook verschillende keren in Frankrijk geweest.

Franciscus was niet vanaf het begin meteen "heilige", maar een gewoon mens van vlees en bloed, op en top kind van zijn tijd. Van goede komaf, zoon van een rijke lakenkoopman en in zijn jonge jaren heeft Franciscus in de zaak van zijn vader gewerkt en de voorrechten genoten die aan zijn afkomst Verbonden waren.

Franciscus: wie was hij als mens?

Ik zei in de inleiding dat Franciscus een kind van zijn tijd was.

Naar die tijd moeten we eerst kijken, als we iets willen begrijpen van Franciscus, van de dingen die hij deed, de keuzes die hij maakte.

Die tijd was een periode waarin heel veel gebeurde, heel veel veranderde. Op allerlei gebieden.

Er was een machtsstrijd gaande in Midden-Italië, in Umbrië waar Franciscus woonde, tussen de Duitse keizer en de paus(en) van Rome. Die machtsstrijd liep uit op oorlog.

Deze oorlog viel in de steden van Umbrië samen met de opkomst van de vrije burgerij. Burgers en arbeiders kwamen in opstand tegen de adel die grote voorrechten genoot en waar Franciscus en zijn familie toe hoorden. Franciscus heeft meegevochten in de oorlog tussen keizer en paus aan de kant van de keizer en werd gevangen genomen en zat een jaar in een kerker in Perugia, bolwerk van pausgezinden.

Als Franciscus vrij komt (vrijgekocht door zijn vader) en terugkomt in Assisi, is er in de stad veel veranderd. Burgers hebben het nu voor het zeggen en de kerk heeft opnieuw macht en invloed gekregen. Dus de politieke en de maatschappelijke situatie zijn helemaal veranderd.

Een derde verandering in die tijd is de groei van de bevolking als gevolg van nieuwe landbouwmethoden. Omdat door die vernieuwing in de landbouw niet iedereen meer van de landbouw kon leven, trokken er mensen van het platteland naar de steden om daar werk te zoeken. Met als gevolg dat die steden groter en voller werden, de samenstelling van de bevolking veranderde en er een eerste vorm van industrialisatie kwam: leerlooierijen, bouw en textiel.

Hierdoor ontstaan er nieuwe standen: bedrijfseigenaren en arbeiders en daarmee de tegenstelling tussen rijk en arm, maiores en minores, geletterd - ongeletterd.

Al deze gebeurtenissen hebben Franciscus mede gevormd tot de mens die hij werd.

Hij zag de sociale misstanden, verzette zich daartegen en wilde niets hebben van het onderscheid tussen mensen. Voor Franciscus aanleiding om te kiezen voor solidariteit met de armen = de minores.

Dit is de achtergrond van zijn armoede-ideaal. Dat is geen verheerlijking van de armoede.

Integendeel. Het is verzet/protest en draait om solidariteit met de armen. Franciscus wil met hen minor zijn, eenvoudig leven. Hier komt de naam van zijn orde vandaan: minderbroeders.

Qua karakter paste dit wel bij Franciscus, want hij hechtte niet aan geld of bezit. Hij was een gevoelig en betrokken mens. Vooral als het ging om mensen die arm waren of onrecht leden.

Dat betekende niet dat hij zich afzette tegen de rijken. Hij was vrijgevig en ridderlijk tegenover iedereen.

Ik moet daarbij vertellen dat toen Franciscus jong was, hij graag met vrienden op stap ging en grif het geld uitgaf dat hij die dag verdiend had. Hij hing graag de grote jongen uit. Want ijdel was hij wel, en hij had ook een hoge dunk van zichzelf. Was als jongeman vaak boven zijn stand gekleed, onder protest van zijn ouders overigens

Dit klinkt allemaal nogal tegenstrijdig: minor/het kleine broedertje willen zijn, maar tegelijk zichzelf zien als geroepene en gezondene met een bijzondere opdracht. Franciscus was een man van uitersten

Hij is dus echt niet altijd de vrome monnik geweest zoals wij die van afbeeldingen kennen.

In 1205 wil hij ridder worden, maar daar komt hij door een droom op terug.

Franciscus' bekering en roeping in 1206.

De vele gebeurtenissen en ontwikkelingen om hem heen hebben Franciscus geraakt en aan het denken gezet en gevormd. Waarschijnlijk heeft Franciscus zich heel geleidelijk ontwikkeld tot de mens die hij uiteindelijk werd. Zoals dat bij de meeste mensen gaat. Daar kwamen op een gegeven moment een paar bijzondere religieuze ervaringen bij die vooral zijn geloof sterk gevormd hebben. Één ervaring was de ontmoeting met een melaatse. Een andere ervaring was die met het kruisbeeld in het kerkje van San Damiano waardoor hij zich aangesproken voelt. "Franciscus, zie je niet dat mijn kerk vervalt?" Franciscus vat dit eerst letterlijk op en gaat aan het kerkje bouwen. Later komt hij tot de ontdekking dat hij het breder moet opvatten: hij voelt zich dan geroepen de kerk van Rome te herstellen. In 1206 doet Franciscus in het openbaar afstand van de bezittingen van zijn vader en trekt hij de bruine monnikspij aan waarin we hem kennen.

Hij heeft deze gebeurtenissen zelf als volgt beschreven (Testament van Franciscus 1-5)

*De Heer heeft mij, broeder Franciscus,
aldus het begin gegeven van een leven in boetvaardigheid.
Toen ik in zonden leefde, vond ik het erg bitter melaatsen te zien.
En de Heer zelf heeft mij tussen hen gebracht
en ik heb hen barmhartigheid bewezen.
En toen ik bij hen wegging, was wat ik bitter vond
voor mij omgeslagen in zoetheid naar ziel en lichaam;
en toen ben ik een korte tijd zo gebleven
en heb ik de wereld verlaten.
En de Heer heeft mij zo'n groot geloof in kerken gegeven
dat ik eenvoudig bad als volgt:
'Wij buigen in aanbidding voor U, Heer Jezus Christus,
en voor al uw kerken die er op de hele wereld zijn
en wij zegenen U, omdat Gij door Uw heilig kruis de wereld hebt verlost'*

Franciscus' leven als volgeling van Jezus

In 1209 verandert Franciscus' manier van leven drastisch in 1209 als hij in Portiuncula het evangelie over de zending van de leerlingen hoort. Hij herkent hierin de wijze van leven die hij als monnik zoekt. Hij begint dan hartstochtelijk te preken en zijn toehoorders op te roepen te leven naar het evangelie. Dit "naar buiten treden" spreekt mensen aan en Franciscus krijgt volgelingen. De orde der minderbroeders wordt opgericht en krijgt vrij snel een vrouwelijke tak: de orde der clarissen.

Preken is bij lange na niet het enige dat Franciscus gedaan heeft.

Voor zijn orde heeft hij meerdere malen regels opgesteld, die dan goedgekeurd werden door de paus. Ook voor de kerk is hij druk geweest. Hij heeft boeken geschreven, hield zich bezig met onderwijs (zorg voor mensen en hun ontwikkeling).

Franciscus heeft contacten onderhouden met diverse opeenvolgende pausen. Men vermoedt dat hij bij het vierde concilie van Lateranen is geweest in 1215.

Franciscus heeft ook verre reizen gemaakt. Hij is in het Midden-Oosten geweest (Egypte en Akko), heeft waarschijnlijk heilige plaatsen bezocht, is ongewapend met een kruistocht meegegeweest en heeft de sultan gesproken. Dat schijnt een goede ontmoeting geweest te zijn.

Op 25 december 1223 viert Franciscus Kerstmis in Greccio (zuid-Umbrië) met een levende kerststal om het kerstverhaal uit het evangelie duidelijk te maken. Daar ligt het begin van onze kerststallen. In 1224 ontvangt Franciscus de stigmata = de tekens van de wonden die Christus opliep bij zijn kruisiging.

In 1225 wordt Franciscus ziek, schrijft het Zonnelied in San Damiano, het klooster van de Clarissen, waar hij een paar maanden verpleegd wordt.

Op 3 oktober 1226 overlijdt Franciscus in Portiuncula.

Franciscus heeft voor zijn tijdgenoten veel betekend. Dat is te merken aan de verering die hem ten deel is gevallen. Maar ook aan allerlei mooie verhalen zoals over Franciscus' bezoek aan het stadje Gubbio waar de bevolking geplaagd werd door een wolf. Franciscus is een legendarische figuur geworden die nog altijd tot de verbeelding spreekt, maar dat niet alleen.

Kort na zijn overlijden legde paus Gregorius de eerste steen voor de San Francesco op de heuvel in Assisi die sindsdien de Paradijsheuvel genoemd wordt. Deze kerk was eigendom van de paus en hoofdkerk van de orde der minderbroeders. Ze bestaat uit een onderkerk en een bovenkerk. Het lichaam van Franciscus ligt in de onderkerk en wordt druk door pelgrims bezocht. In de bovenkerk zijn vele prachtige fresco's van het leven van Franciscus, geschilderd door Giotto, te zien.

Dat de huidige paus ervoor koos om als kerkleider in Rome aan het werk te gaan onder de naam Paus Franciscus, zegt een heleboel.

Vragen van Franciscus aan ons

Heeft Franciscus ons nog iets te bieden, afgezien van de mooie liederen en geschriften die hij naliet, en de kerken en fresco's die er ter ere van hem gemaakt zijn? Ik denk het wel:

Zijn verzet tegen het onderscheiden van mensen als meer of minder, zijn gevoeligheid en betrokkenheid, zijn solidariteit met armen, zijn gulheid en ridderlijkheid voor alle mensen, zijn spiritualiteit zoals die voortleven in de franciscaner orde en in zijn boeken/geschriften.

Hij geeft mensen van nu echt nog wel te denken. Zijn gedachtegoed stelt ons voor heel actuele vragen: bijvoorbeeld:

- Wat doen we als we zeggen dat we **Jezus volgen** – wat is dat vandaag de dag? Hoe groot is de plaats die Jezus in het gewone leven in ons hart inneemt? Laten we ons gezeggen door zijn erbarmen voor alle mensen. In hoeverre bepaalt hij nog de keuzes die we maken? Denken we dan in de eerste plaats aan onszelf: “ik doe wat ik zelf wil, ik bepaal zelf wel wat ik goed vindt.” Of laten we ons nog in beweging brengen door de goede boodschap die Jezus voor de mensen had, de boodschap van een “liefde” die niet klein te krijgen is, door dik en dun, in voor- en tegenspoed denken en handelen beïnvloedt?
- **Hoe gaan we om met de Allerhoogste?** Geloven we nog wel dat we al het goede aan Hem te danken hebben. Dat het van Hem is. En danken we Hem nog wel daarvoor? Eren we Hem met onze manier van Leven?
- **Hoe gaan we om met God's schepping?** Loven we God nog wel om de aarde die ons voedt en hoedt?
- **Hoe gaan we om met bezit?** Maakt het ons hebberig en egoïstisch? Is “veel hebben/rijk zijn” Ten koste van wie of wat dan ook, belangrijker dan het welzijn van anderen?. Is dat het waarom het leven draait? Ben je meer en beter als je veel hebt of kunt dan mensen die niets hebben of kunnen? Onze Heer Jezus heeft ons iets anders voorgeleefd. Wij mensen hoeven toch niets anders van de wereld te hebben dan voedsel en kleding. Kun je daarmee nou niet tevreden zijn?

- **Hoe gaan mensen met zichzelf om?** Denken mensen er nog wel aan als hun hoofd en hart donker en somber gestemd zijn, dat ze dan God mogen vragen om licht in de duisternis, om geloof/hoop en liefde, om besef en de kennis om van zijn liefde te leven?
- Dit sluit aan op **hoe mensen met elkaar/anderen omgaan**. We kennen allemaal het gebod: "houd van je medemens als van jezelf" en de spreuk: "Wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet." Het belang hiervan leefde heel sterk bij Franciscus. "Het is geen kunst om goed te zijn/aandacht en zorg te hebben voor iemand die 'aardig' is. Goed zijn voor een onuitstaanbaar persoon is net zo nodig. Wie weet wat liefde en barmhartigheid in Gods Naam hem of haar doen. Laat je niet te snel afschrikken als iemand moeilijk doet.
- **Hoe gaan mensen met gelijkgezinden om?** Gaat dat altijd vlekkeloos? Alles is overal mensenwerk. Er kan altijd wel ergens een misverstand, meningsverschil of misser zijn. Dat kan irritatie of boosheid oproepen. Hoe ga je daar dan mee om? Doe je er alles aan om de vrede te bewaren of stichten? Op een verstandige manier, zodat er onderhuids niets blijft zitten dat kan gaan woekeren?

Met zijn warme betrokkenheid bij het dagelijkse leven zoals dat was in zijn tijd, kan Franciscus ook mensen van nu nog aardig bezig houden.

Voorbeden.

Bidden deed Franciscus veel en lang. Vaak tot laat in de nacht. In wat we daarvan weten, wat opgeschreven is, kunnen we Franciscus zien als kleine mens temidden van de natuur/de mensen, ten overstaan van de Almachtige God. Dat klinkt mee in zijn Zonnelied, maar ook in andere gebeden. Laten wij met Franciscus bidden:

Heer, maak van mij een instrument van uw vrede.
 Laat mij liefde brengen waar haat is.
 Laat mij vergeving brengen waar schuld is.
 Laat me eenheid brengen waar tweedracht is.
 Laat mij waarheid brengen waar dwaling is.
 Laat mij geloof brengen waar twijfel is.
 Laat mij hoop brengen waar wanhoop is.
 Laat mij licht brengen waar duisternis is,
 Laat mij vreugde brengen waar verdriet is.

Heer, laat mij ernaar streven
 Niet dat ik getroost word, maar dat ik troost,
 Niet dat ik begrepen word, maar dat ik begrijp,
 Niet dat ik geliefd word, maar dat ik liefheb,

Want wie geeft, ontvangt,
 Wie zichzelf vergeeft, vindt,
 Wie vergeeft, zal vergeving ontvangen,
 En wie sterft, zal ontwaken tot eeuwig leven.
 (nieuwe liedboek gebed blz 1355)

Onze Vader, die in de hemelen zijt.
 Uw naam worde geheiligd, uw rijk kome,
 Uw wil geschiede
 Gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.
 Geef ons heden ons dagelijks bood
 En vergeef ons onze schulden
 Gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.

Leidt ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van het kwade
Gezongen: Want van U is het rijk en de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid. Amen

Voor de spiritualiteit van Franciscus zie:

“Het Zonnelied van Franciscus” in het Liedboek voor de kerken 1973 gezang 400

De gezangen nr. 271, 647, 816, 837, 840 in Liedboek 2013-zingen en bidden in huis en kerk

“Gebed” toegeschreven aan Franciscus, in Liedboek 2013 blz. 1355